

ग्रामीण कृषी मौसम सेवा

भारत मौसम विभाग

प्रायोगिक ब्लॉक लेव्हल अॅग्रोमेट अॅडव्हायझरी बुलेटिन
(आयएमडी आणि आयसीएआर चा संयुक्त उपक्रम)

हवामानावर आधारीत कृषि सल्ला

दिनांक : 09-11-2021

नागपूर(महाराष्ट्र) मध्ये भिवापूर ब्लॉक करा साठी हवामान पूर्वानुमान - वर जारी :2021-11-09 (पुढील पाच दिवसांसाठी सकाळी ८:३० वाजेपर्यंत वैध)

हवामान घटक	2021-11-10	2021-11-11	2021-11-12	2021-11-13	2021-11-14
पर्जन्यमान (मिमी)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
कमाल तापमान (अं.से)	31.1	30.7	31.3	30.9	30.5
किमान तापमान (अं.से)	14.0	14.1	14.4	14.5	14.6
सकाळची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	62	60	58	61	63
दुपारची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	52	51	49	53	54
वाऱ्याचा वेग(किमी/तास)	6.0	6.0	6.0	7.0	8.0
वाऱ्याची दिशा(अंश)	24	19	22	20	23
मेघाच्छादन (ऑक्टा)	3	5	4	5	4

हवामान सारांश / चेतावणी:

भिवापूर तालुक्यामध्ये, भारतीय हवामान विभाग, प्रादेशिक हवामान केंद्र, नागपूर च्या तालुकानिहाय मूल्य वर्धित अंदाजानुसार,पुढील पाच दिवस (१० नोव्हेंबर २०२१ ते १५ नोव्हेंबर २०२१) दरम्यान आकाश निरभ्र ते आंशिक ढगाळ राहण्याची तसेच हवामान कोरडे राहण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे.

कृषि सल्ला:

पुढील पाच दिवस हवामान कोरडे राहण्याची शक्यता असल्याने, वाफसा परिस्थितीमध्ये रब्बी हंगामातील पेरणीची कामे, हंगामी पिके, फळबागा, भाजीपाला, पिकामध्ये आंतरमशागतीची कामे (डवरणी, खुरपणी इत्यादी.), कीड व रोग व्यवस्थापनासाठी कृषी रसायनांची फवारणीची कामे तसेच उभ्या पिकामध्ये खते देण्याची कामे सुरु ठेवावीत.रब्बी हंगामातील पेरणी करण्यापूर्वी शिफारशीत असलेल्या सक्रीय घटकाची बीज प्रक्रिया करावी.

संक्षिप्त संदेश सल्ला:

पुढील पाच दिवस हवामान कोरडे राहण्याची अधिक शक्यता वर्तविण्यात आली आहे.

पिक निहाय सल्ला:

पिक	पिक निहाय सल्ला
-----	-----------------

पिक	पिक निहाय सल्ला
हरभरा	हरभरा पिकाचे पेरणीकरिता देशी वाण आणि बियाणे दर- हिरवा चाफा (एकेजीएस- १), विजय आणि आयसिसिद्धी- १० (५०-६० किलो बियाणे प्रती हेक्टर), पिकेव्ही हरिता (एकेजी- ९३०३- १२) आणि जाकी ९२१८ (७५- ८५ किलो बियाणे प्रती हेक्टर बियाणे), काबुली वाण आणि बियाणे दर पिकेव्ही काबुली- २ आणि पिकेव्ही काबुली- ४ (११०- ११५ किलो बियाणे प्रती हेक्टर), गुलाबी हरभरा वाण गुलक- १ (७५-८५ बियाणे प्रती हेक्टर) या प्रमाणात १५ ऑक्टोबर ते १५- ३० नोव्हेंबर पर्यंत पेरणी करावी. पिकेव्ही कांचन (एकेजी- १९०९) या वाणाची ५०-६० किलो बियाणे प्रती हेक्टर या प्रमाणात १५ नोव्हेंबर पर्यंत करावी. हरभरा बियाण्यास पेरणीपूर्वी प्रती किलो बियाण्यास ५ ग्राम ट्रायकोडर्मा किंवा २ ग्राम थायरम + २ ग्राम कार्बेन्डाझिम बीजप्रक्रिया, यानंतर २५० ग्राम रायझोबियम (नत्र स्थिरीकरण करणारे जीवाणू) आणि २५० ग्राम पी. एस. बी. (स्फुरद विरघळविणारे जीवाणू) प्रती १० किलो बियाण्यास गुळाच्या थंड द्रावणात मिसळून बीज प्रक्रिया करावी. बीज प्रक्रिया केल्यानंतर तासभर सावलीत सुकवावे आणि मग पेरणी करावी.
तूर	तूर पिकाला कळ्या आणि फुले लागताच कीड व्यवस्थापनासाठी प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणून ५ टक्के निंबोळी अर्क अॅ झाडीराक्टिन ३०० पीपीएम ५० मिली अधिक १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
सूर्यफूल	सूर्यफूल पिकामध्ये उगवणीनंतर १० ते १५ दिवसांनी विरळणी करावी आणि एका ठिकाणी एकाच जोमदार रोपटे ठेवावे.
करंडई	करंडई पिकाचे धुन्या जवळील झाडांवर मावा किडीचा प्रादुर्भाव दिसताच फक्त सभोवतालच्या ४ ओळीवर डायमिथोएट ३० टक्के प्रवाही १० मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
गहू	गहू पिकासाठी मध्यम भारी, खोल व पाण्याचा उत्तम निचरा होणारी जमीन निवडावी. गहू पिकासाठी जमीन तयार करताना १५ ते २० सेंमी खोल नांगरणी करावी. वखराच्या २ ते ३ पाळ्या देऊन जमीन भुसभुशीत करावी. पूर्वीच्या पिकाची धसकटे, काडी कचरा वेचून शेत स्वच्छ करावे. गहू लागवड शक्यतो समपातळीत असावे जेणेकरून पुढील ओलीत व्यवस्थापन करता येईल आवश्यकता भासल्यास जमीन समपातळीत आणण्यासाठी पाटा मारावा. कोरडवाहू गहू पिकाची पेरणी ऑक्टोबर महिन्याच्या दुसऱ्या पंधरवड्यात करावी. कोरडवाहू गहू पेरणीस प्रती हेक्टर ७५ किलो बियाणे वापरावे. कोरडवाहू गहूची पेरणी जमिनीमध्ये पुरेसा ओलावा असतानाच करावी आणि पेरलेले बियाणे ओलाव्यात पडेल याची पुरेशी दक्षता घ्यावी. कोरडवाहू वेळेवर पेरणीसाठी दोन ओळीमध्ये २३ सेंमी अंतर ठेवावे. गहू पेरणी वेळी ५ ते ६ सेंमी पेक्षा खोल पडणार नाही याची काळजी घ्यावी. कोरडवाहू गहू पेरणीकरिता एकेडीडब्लू २९९७- १६ (शरद), पिडीकेव्ही वाशीम (डब्लूएसएम- १४७२), एमएसीएस १९६७ आणि एनआय ५४३९. पिडीकेव्ही वाशीम (डब्लूएसएम- १४७२) या वाणाची मर्यादित ओलीत उपलब्ध परिस्थितीमध्ये निवड करावी. बागायती गहू वेळेवर पेरणीसाठी एकेडीडब्लू १०७१ (पूर्णा), एकेडीडब्लू ३७२२ (विमल), एचडी २१८९ आणि एचडी २३८० या वाणाची निवड करावी. बागायती गहू उशिरा पेरणीसाठी पिडीकेव्ही सरदार (एकेएडब्लू ४२१०-६), एकेएडब्लू ४६२७, एकेएडब्लू- ३८१, एकेएडब्लू १०७१ (पूर्णा) आणि एचआय ९७७ या वाणाची निवड करावी. गहू बियाण्यास पेरणीपूर्वी थायरम किंवा विटॉक्स ७५ टक्के पाण्यात मिसळणारी भुकटी २.५ ग्राम प्रती किलो त्याचबरोबर अॅणझोटोबॅक्टर हे नत्र स्थिरीकरण करणारे जीवाणू संवर्धन आणि स्फुरद विरघळविणारे जीवाणू खत प्रत्येकी २५० ग्राम प्रती १० ते १२ किलो बियाण्यास लावून बीजप्रक्रिया करावी.
भात	धान काढणी व मळणी व्यवस्थापन: परिपक्व झालेल्या धान पिकातील लोम्ब्यामधील ९० टक्के दाने परिपक्व झाल्यानंतर धानाची कापणी करावी तसेच कडबा पूर्णपणे वाळल्यानंतर मळणी करावी.
कपाशी	कपाशी वेचणी व्यवस्थापन: ज्या भागात कापूस पिक पिकाची बोंडे फुटून कापूस बाहेर पडण्याच्या अवस्थेत आहे तेथे तयार कापसाची वेचणी करून कोरड्या आणि सुरक्षित ठिकाणी साठवणूक करावी. शेतकरी बांधवांनी कपाशीच्या वेचणीच्या कामाला प्राधान्य द्यावे. वाणानुसार वेचणी केलेला कापूस कोरड्या आणि सुरक्षित ठिकाणी साठवणूक करावा. कापूस वेचणी व साठवणुकीसाठी व पुढील संक्रमणाचे नुकसान टाळण्यासाठी प्लास्टिक/गोणपाटाच्या पिशविएवजी कॉटन पिशव्याचा वापर करावा. कपाशी अन्नद्रव्य व्यवस्थापन: उशिरा लागवड केलेल्या कपाशीमध्ये लाल्या विकृती टाळण्यासाठी १ % युरिया व १ % माग्नेशियम सल्फेट ची बोंडे विकसित होण्याच्या अवस्थेत फवारणी करावी. कपाशी पाते, फुल गळ व अतिरिक्त वाढ व्यवस्थापन: कपाशीमध्ये नैसर्गिक पाते आणि फुल गळ टाळण्यासाठी अल्फा – एनएए ४.५ एसएल ५ मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून स्थानिक स्वच्छ हवामान परिस्थिती बघून फवारणी करावी. तसेच कपाशी पिकाची अतिरिक्त कायिक वाढ रोखण्यासाठी क्लोरमेकवेट क्लोराईड ५० एसएल १० मिली प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून स्थानिक स्वच्छ हवामान परिस्थिती बघून फवारणी करावी. कपाशी गुलाबी बोंड अळी व्यवस्थापन: गुलाबी बोंड अळीच्या प्रादुर्भावाने आर्थिक नुकसान पातळी (१० टक्के पेक्षा जास्त नुकसान) गाठली असल्यास व्यवस्थापनासाठी प्रोफेनोफोस ५० ईसी ३० मिली किंवा इंडोक्साकार्ब १४.५ एससी ०७ मिली किंवा इमामेकटीन बेन्झोएट ५ एसजी ५ ग्राम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून स्वच्छ हवामान परिस्थिती असतानाफवारणी करावी.

पिक	पिक निहाय सल्ला
कपाशी	<p>कपाशी रोग व्यवस्थापन: कपाशीमधील आंतरिक बोंड सड व पानावरील जीवाणूजन्य करपा रोगाच्या व्यवस्थापनासाठी कॉपर ऑक्सिक्लोराईड ५० डब्ल्यूपी + स्ट्रेप्टोसायक्लीन १ ग्राम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. कपाशीमधील परिपक्व अवस्थेत असलेली बाह्य बोंड सड व मायरोथेशियम, कोरायनिस्पोरा पानावरील बुरशीजन्य ठिपके व इतर बुरशीजन्य ठिपके रोगाचे व्यवस्थापनासाठी कार्बेन्डाझीम ५० डब्ल्यूपी १० ग्राम किंवा प्रोपीकोनाझोल २५ ईसी १० मिली किंवा प्रोपिनेब ७० डब्ल्यूपी २५ ते ३० ग्राम किंवा मेटेरीम ५५ % पायराक्लोस्ट्रोबिन ५ % डब्ल्यूजी २० ग्राम किंवा फ्ल्यूक्झापायराक्साड १६७ g/L + पायराक्लोस्ट्रोबिन ३३३ g/L एससी ६ ग्राम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.</p> <p>कपाशी रस शोषक कीड व्यवस्थापन: कपाशीमध्ये पाते, फुले आणि सुरुवातीच्या बोंडे भरण्याच्या अवस्थेमध्ये रस शोषक किडीचे (फुलकिडे व तुडतुडे) निरीक्षण करावे व आर्थिक नुकसान पातळी गाठली असल्यास थायमेथोक्झाम २५ डब्ल्यूजी २ ग्राम किंवा डिनोटेप्युरोन २० एसजी ३ ग्राम प्रती १० लिटर किंवा डायफेन्थियुरोन ५० डब्ल्यूपी १२ ग्राम प्रती १० लिटर पाणी (न्यापस्याक किंवा चलित फवारणी पंप) या प्रमाणात स्थानिक स्वच्छ हवामान परिस्थिती बघून फवारणी करावी. जर फुलकिड्यांचा (टीएस्व्ही रोगाचा प्रसार करण्यास कारणीभूत) प्रमुख प्रादुर्भाव असल्यास व आर्थिक नुकसान पातळी गाठली असल्यास थायमेथोक्झाम २५ डब्ल्यूजी २ ग्राम किंवा स्पिनेटोरम ११.७ एससी ८.५ मिली किंवा डिनोटेप्युरोन २० एसजी ३ ग्राम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून स्थानिक स्वच्छ हवामान परिस्थिती बघून फवारणी करावी.</p>
लसून	<p>लसून लागवडीसाठी नांगरणी व वखरणी करून शेत सपाट व भुसभुशीत करावे. शेतात हेक्टरी ५० तन शेणखत व कंपोस्ट खत मिसळावे. लागवडीकरिता सरी वरंबा पद्धतीचा अवलंब करावा. वरंब्याची लांबी ४ फूट व लांबी जमिनीच्या उताराला ६० ते ७० मीटर पर्यंत ठेवावी जेणेकरून ठिबक सिंचनाचे पाणी व्यवस्थापन योग्य रीतीने होईल. लागवड १० सेंमी x १० सेंमी अंतरावर टोकन पद्धतीने करावी. कव्या २ ते ३ सेंमी पेक्षा खोलवर लावू नये. पेरणीपूर्वी वाफ्यामध्ये हेक्टरी ६० ते ७० किलो नत्र, ६० ते ७५ किलो स्फुरद व ५० किलो पालाश या प्रमाणात खते मिसळावीत. नोव्हेंबरच्या मध्यापर्यंत पेरणी करावी. पेरणीनंतर लगेच हलके ओलीत करावे म्हणजे उगवण चांगली होण्यास मदत होते.</p>
मोसबी	<p>या महिन्यात (मृग बहार – जुन फुलोरा) नागपुरी संत्रा व मोसंबीच्या झाडांना ठिबक किंवा दुहेरी आळे पद्धतीने ओलीत करावे. संत्रा व मोसंबीच्या एक वर्ष पर्यंतच्या झाडांना ८ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस, ४ वर्ष वयापर्यंतच्या झाडांना ३६ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस, ८ वर्ष वयापर्यंतच्या झाडांना ८५ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस आणि १० ते २५ वर्ष वयापर्यंतच्या झाडांना १०५ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस पाणी द्यावे. लिम्बुच्या १ वर्ष वयाच्या झाडांना ४ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस तर १० ते २५ वर्ष वयापर्यंतच्या झाडांना ८८ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस पाणी द्यावे. आंबिया बहराच्या परिपक्व फळांची काढणी करावी. आंबिया बहराच्या फळ काढणीस उशीर होत असल्यास १५ दिवसाच्या अंतराने जिबरेलिक आम्ल १५ पीपीएम + १ % युरिया याची दोनदा फवारणी करावी. तन व्यवस्थापन करून बाग स्वच्छ ठेवावी. झाडाच्या बुभ्याजावालाची जमीन भुसभुशीत करावी. एक वर्ष वयाच्या झाडांना १०८ ग्राम युरिया आणि ४५ ग्राम म्युरेट ऑफ पोटाश द्यावे. दोन वर्ष वयाच्या झाडांना दुप्पट, तीन वर्ष वयाच्या झाडांना तिप्पट तर चार वर्ष वयाच्या झाडांना चौपट खताची मात्रा द्यावी. खते देतांना नेहमी जमीन हि वाफसा अवस्थेत असल्याची काळजी घ्यावी जेणेकरून पिकास दिलेल्या खताची बचत होईल. बहार असलेल्या फळ बागेतील झाडांना ५०० ग्राम युरिया, ६०० ग्राम सिंगल सुपर फॉस्फेट, १५० ग्राम म्युरेट ऑफ पोटाश, १०० ग्राम फेरस सल्फेट, १०० ग्राममंगनीज सल्फेट, १०० ग्राम झिंक सल्फेट आणि ५० ग्राम बोराक्स प्रत्येक झाडांना द्यावे.</p>
मोसबी	<p>आंबिया बहार घेण्यासाठी ओलीत थांबवून पाण्याचा ताण द्यावा. फळ काढणीनंतर मृत/जुनाट फांद्या काढून नष्ट कराव्या व त्यानंतर १ टक्के कार्बेन्डाझीम या बुरशीनाशकाची फवारणी करावी. माव्या किडीचा प्रादुर्भाव आर्थिक नुकसान पातळी गाठली असल्यास डायमिथोएट १.५ मिली किंवा इमिडाक्लोप्रिड ०.५ मिली प्रती लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. आवश्यकता भासल्यास दुसरी फवारणी या पैकी एका किटकनाशकाची आलटून पालटून १५ दिवसाच्या अंतराने फवारणी करावी. कोळी किडीचा प्रादुर्भाव असल्यास आणि आर्थिक नुकसान पातळी गाठली असल्यास डायकोफॉल २ मिली किंवा प्रोपारगार्ड १ मिली किंवा इथिओन २ मिली किंवा पाण्यात विरघळणारे गंधक ३ ग्राम प्रती लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. आवश्यकता भासल्यास १५ दिवसाच्या अंतराने नमूद किटकनाशक बदलून दुसरी फवारणी करावी. याआधी झाडाच्या बुंध्याला बोर्डेक्स पेस्ट लावली नसल्यास लावावी. चांगल्या प्रतीचे बोर्डेक्स पेस्ट तयार करण्यासाठी एका प्लास्टिकच्या बादलीमध्ये १ किलो कॉपर सल्फेट ५ लिटर पाण्यात मिसळून भिजवावे, दुसऱ्या प्लास्टिकच्या बादलीमध्ये १ किलो चुना ५ लिटर पाण्यात भिजवून रात्रभर भिजवून ठेवावा. दुसऱ्या दिवशी दोन्ही बादल्यातील मिश्रण एकत्र ढवळावे. मिश्रण तयार झाल्यानंतर १२ तासांच्या आत वापरावे. फायटोफ्थोरा/डिंक्या ग्रस्त झाडावरील डिंक चाकूच्या सहाय्याने खरडून घ्यावा व मेफेनोक्झाम एमझेड किंवा फॉसीटील एएल आम्लाची पेस्ट लावावी.</p>

फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला:

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
कांदा	गादीवाफ्यावर कांदा बियाणे हेक्टरी ८ ते १० किलो पेरवे.कांदा लागवडीसाठी पांढऱ्या कांद्याच्या जाती: अकोला सफेद, फुले सफेद, यशोदा, भीमा श्वेता आणि पुसा व्हाईट राउंड व लाल कांद्याच्या जाती: पुसा रेड, एन २-४-१, निफाड-५३ आणि बसवंत ७८० या वाणाची निवड करावी.

पशुधन विषयक निहाय सल्ला:

पशुधन विषयक	पशुधन विषयक निहाय सल्ला
म्हैस	जनावरांसाठी पोषक चारा उपलब्धतेसाठी लुसर्न आणि बरसीम या चारा पिकाची लागवड करावी. जनावरांचा गोठा हा स्वच्छ, कोरडा व हवेशीर ठेवा. जंतनाशकाची मात्रा ३महिन्यांच्या आधी केली नसल्यास जनावरांना जंतनाशकाची मात्रा द्यावी. गोठ्याचे निर्जंतुकीकरण २ टक्के फार्मेलिन चे द्रावण तयार करून करावी. जनावरांमध्ये अतिसारआणि अपचन टाळण्यासाठी लहान आणि मोठ्या जनावरांना कोरडा चान्याचा आहारात समावेश करावा. चारा पिकासाठी शिफारस केलेली रासायनिक खतांची मात्रा द्यावी.

इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला:

इतर (माती / जमीन तयार करणे)	इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला
सामान्य सल्ला	रोपवाटीकेतील वांगी, टोमाटो, फुलकोबी व पानकोबीचे ४ ते ६ आठवडे वयाची रोपांची शेतात लागवड करावी. मेथी, पालक, कोथिंबीर, मुळा व गाजर याची टप्प्याटप्प्याने लागवड करावी.
सामान्य सल्ला	हवामान आधारित कृषी सल्ला पत्रिकेमध्ये नमूद तारखांची वैधता हि नमूद तारखेच्या मागील दिवसाच्या सकाळी ०८:३० वाजेपासून नमूद तारखेच्या सकाळी ०८:३० वाजेपर्यंत असेल, याची नोंद घ्यावी.